

Andrea Camilleri

L'HOMENATGE

Traducció d'Enric Salom
Epíleg de Juli Alandes

L'ECTÈTICA

bromera

El vespre de l'onze de juny de mil nou-cents quaranta, és a dir, l'endemà de l'entrada en guerra d'Itàlia fent costat al seu aliat Alemanya, al cercle Fascio & Famiglia de Vigata aparegué de sobte Micheli Ragusano. Naturalment gairebé ningú no jugava, tothom parlava enfervorit sobre el que havia passat el dia abans, quan tot el poble, vells, joves, dones i nens, i fins i tot malalts que per la gran efemèride havien abandonat el llit, havia sortit de casa per baixar a la plaça i escoltar el discurs de Mussolini emès pels altaveus.

I tan bon punt va acabar de parlar Mussolini, es va produir el bullici, el quaranta-vuit, el caos, tothom cridant «Mort a França!», «Mort a Anglaterra!», «Visca el Duce!», «Visca el feixisme!», i la gent semblava embriagada per l'alegria i ballaven i saltaven i cantaven entusiasmats «Giovinezza, giovinezza», com si la guerra fos com guanyar una quaterna a la loteria.

Feia més de cinc anys que Micheli Ragusano havia marxat de Vigata, i cap de la vintena de socis que jugaven o parlaven el van saludar ni li van preguntar què havia fet tot aquell temps.

La qüestió era que aquells cinc anys Ragusano els havia passat desterrat a Lipari, com a conseqüència d'una condemna per «difamador sistemàtic del gloriós règim feixista», i per això no era prudent mostrar cap confiança vers ell, més encara quan aquell vespre també hi era present Cocò Giacalone, un home gran, gros i baralladís de qui se sabia que era un espia del Secretari de la federació i del qual fins i tot els feixistes de més confiança es protegien perquè era capaç de qualsevol cosa.

Micheli Ragusano, que ja s'esperava aquella acollida, sense dir paraula, es va dirigir cap a l'expositor dels diaris, en va agafar un, va seure en una tauleta i es va posar a llegir.

Va ser aleshores que Cocò Giacalone s'aixecà, amb el rostre alterat, es va acostar a don Filippo Caruana, el president del cercle, que jugava l'habitual partida de *trissetti e briscola*, i li va dir nerviós a l'orella:

—Però això és precís? —va preguntar dubitatiu don Filippo.

—Molt precís! —va replicar sever Giacalone.

—Ara?

—Ara!

Don Filippo va deixar lentament les cartes, es va aixecar amb desgana, va anar fins a la tauleta on estava Ragusano i va dir, mentre que al saló tothom interrompia el joc o deixava de parlar i observava el que estava passant:

–Miche', tu aquí no hi pots estar.

–Per què? Soc morós?

–No.

–De fet, la meva dona m'ha dit que sempre ha pagat les quotes anuals d'inscripció.

–És cert. Però no es tracta de les quotes, sinó del fet que has estat expulsat com a soci.

–Expulsat? I des de quan?

–Tres dies després d'haver estat desterrat, l'assemblea dels socis, convenientment reunida a proposta de Cocò Giacalone, per unanimitat, va decidir que tu ja no eres digne de pertànyer-hi.

–Així està el tema?

–Així.

–Doncs bé –va dir impertorbable Ragusano–, me'n vaig. Bona nit a tots.

–Un moment! –intervingué don Manuelli Persico.

Ragusano va quedar-se dret al bell mig. Tothom es quedà paralitzat.

Home reverenciat i respectat, don Manuelli Persico, conegut com *l'avi*, tenia noranta-set anys i semblava més un esquelet caminant, si més no un esquelet amb una gran barba blanca, que no pas un home. Era tot pell i ossos i pesava tan poc, però tan poc, que quan bufava la tramuntana solia posar-se a les butxaques dues pedres grosses perquè el vent no se l'emportés volant. Però encara tenia una veu potent.

El mil nou-cents vint-i-dos, amb més de setanta anys, havia estat un brigadista convençut, amb la porra i l'oli de ricí, i havia fet la marxa sobre Roma. Benito Mussolini, quan el va veure, li va dir «avi» i va voler que desfilés en primera fila, tot just després del quadrumvirat de la revolució, del braç d'un jove feixista que encara no havia fet els divuit anys.

Des d'aleshores havia estat un feixista convençut, sempre al capdavant de les manifestacions i sempre a punt per posar-se la camisa negra en qualsevol ocasió. Es va presentar voluntari a la guerra contra els abissinis i també contra els comunistes espanyols, però les sollicituds sempre eren denegades a causa de la seva edat avançada. A ell li tocava l'honor de dir en la formació: «Camarades, salutacions al Duce!». I la massa responia: «*A noi!*».

–S'ha produït un gran greuge! –va manifestar don Manuèli.

–Amb qui? –va preguntar don Filippo.

–Amb l'aquí present Micheli Ragusano.

–Expliqui's millor.

–Abans de res, vull recordar-vos que el bon feixista és lleial amb l'adversari i generós amb l'adversari vençut!

–Això ja ho sabem –va dir don Filippo.

–Ho sabeu, però no ho poseu en pràctica. Vau avisar Ragusano que havia estat expulsat?

–Em sembla que no –va dir don Filippo.

–I per què?

–Se'ns va oblidar.

–Aquesta ha estat la primera desconsideració. Passem a la segona. Com que no se li havia comunicat l'expulsió, Ragusano, mitjançant la seva dona, ha seguit pagant les quotes d'inscripció. És així?

–Així és –va admetre don Filippo.

–Aleshores us pregunto: heu retornat les quotes anuals o us les heu embutxacades a la callada?

Don Filippo va empal·lidir.

–Jo no m'ocupo de la comptabilitat del cercle. Per això hi ha el comptable Cosentino.

Gnazio Cosentino, en sentir-se al·ludit, s'aixecà de cop amb el rostre envermellit.

–No anem fotent! Que cadascú assumeixi les seves responsabilitats! Jo no he rebut cap ordre de restituir les quotes a la dona de Ragusano, i us recordo que soc soci des de fa quatre anys i per tant encara no hi era quan va decidir l'expulsió! D'aquesta qüestió no en sabia res de res!

–És cla... clar que tot ha estat una badada, un error –va dir bastant molest don Filippo.

–No ho dubto –digué don Manueli–, la vostra honradesa està per damunt de qualsevol dubte. Amb tot, queda ben clar que no es pot fer fora el senyor Ragusano sense abans restituir-li fins el darrer cèntim!

–Quant devem al senyor? –va preguntar don Filippo a Cosentino per treure's ràpidament del damunt el problema.

–Cent lires.

–Doni'ls-hi.

–Ho lamento, però no les tinc en caixa. Demà al matí, només obrir el banc...

–Sembla que no ho hem entès –va intervenir don Manuèl–. No podem fer fora el senyor Ragusano sense els diners que li corresponen. Així que ara mateix farem una col·lecta!

Es va aixecar, va agafar un gran cendrer net, hi va posar a dintre cinc lires, va cridar Cosentino i li va dir, tot donant-li el cendrer:

–Continuï vostè.

En deu minuts havien reunit les cent lires.

Aleshores Cocò Giacalone va agafar el cendrer de les mans de Cosentino, hi va escopir a dintre i el va posar sobre la taula al davant de Ragusano.

–Agafa els diners, canalla!

Ragusano, que durant tota la discussió havia estat sempre dret amb un lleu somriure als llavis, va dir:

–Els diners ja us els regalo, envieu-los a Mussolini i que es compri un cartutx per disparar-lo contra el cadàver de França, que ja ha estat morta pels alemanys. I pel que fa a vostè, estimat don Manuèl Persico, li torno la cortesia cosint-me la boca i no dient el que he sabut sobre vostè al desterrament.

Tothom va parar l'orella.

–Què... què ha sabut? –va preguntar altiu don Manueli, intentant aixecar-se, però tornant a caure immediatament a la cadira perquè les cames se li havien tornat de mantega.

–Li he dit que no parlaré.

–Parli, si té el coratge!

–M'he quedat mut!

–Així sou els antifeixistes de merda! –va saltar don Manueli–. Gent pestilent que fa anar difamacions, calúmnia i enraonies... Gent sense dignitat, sense honor, que mossega la mà que els dona el pa. Es mereixia la mort més que no el desterrament!

–El nom d'Antonio Cannizzaro no li diu res? –li va preguntar Ragusano en veu baixa mirant-lo als ulls.

Recolzant-se amb tota la força als braços de la cadira, don Manueli va aconseguir posar-se dret. Va allargar el braç apuntant amb l'índex com si fos un revòlver.

–Això és una infàmi...

La *a* final va quedar sufocada per dos cops de tos. I tot seguit don Manueli va caure assegut, va deixar anar el cap de costat, va tancar els ulls i no es va moure més.

–Què passa, s'ha adormit? –va preguntar Cocò.

El doctor Alletto va fer un salt, va prendre el pols a don Manueli, després es va agenollar i li va posar l'orella sobre el cor. Va estar una estona escoltant, després es va aixecar, va abaixar desolat el cap i va dir:

–Ha mort.

Cocò va fer un crit terrible dirigint-se a Ragusano:

–Assassí! –I li va clavar un gran cop de puny a la cara.

Ragusano va volar per mig saló i, només aterrar, Cocò se li va tornar a tirar al damunt i el va omplir de cops de peu a tort i a dret, a la cara, al pit, a la panxa.

Entre dos van agafar Cocò per l'espatlla i volien arrossegar-lo, però no ho van aconseguir. Semblava un bou brau enrabiàt. Pegava cops de peu i repetia:

–Assassí! Assassí!

Finalment, un dels socis va anar a cridar els carabiniers i van arrestar Ragusano més mort que viu.